

Ks. prof. dr hab. Henryk Witczyk, SBP 2

**LAUDACJA NA CZEŚĆ KS. PROF.
WALDEMARA CHROSTOWSKIEGO
Z OKAZJI NADANIA HONOROWEGO
CZŁONKOSTWA W STOWARZYSZENIU
BIBLISTÓW POLSKICH, XV WALNE
ZEBRANIE SBP, ŁOMŻA, 17 IX 2018**

Osoba ks. prof. Waldemara Chrostowskiego, jego dorobek naukowy i dydaktyczny, zaangażowanie w dialog z judaizmem, apostołat biblijny, wielki ruch pielgrzymkowy do Ziemi Świętej i innych krajów biblijnych, w życie Kościoła powszechnego i Kościoła w Polsce, a także postawa życiowa i zaangażowanie w budowanie wspólnoty biblistów polskich – to piękna historia i fascynujące dzieło człowieka, do którego odnieść można słowa proroka Jeremiasza (17,7): „Błogosławiony mąż, który pokłada ufność w Panu, i Pan jest jego nadzieją”.

1. Dorobek naukowy – wkład w bibliastykę

Dorobek naukowy ks. prof. Waldemara Chrostowskiego został zaprezentowany w 2011 r. w księdze pamiątkowej wydanej z okazji 60. rocznicy jego urodzin¹,

¹ B. Strzałkowska (red.), *„Więcej szczęścia jest w dawaniu aniżeli w braniu”*. Księga Pamiątkowa dla Księdza profesora Waldemara Chrostowskiego w 60. rocznicę urodzin, t. 1, Stowarzyszenie Biblistów Polskich, Warszawa 2011, s. 1- 543.

a także w 2014 r. z okazji przyznania mu watykańskiej Nagrody Ratzingera². Od tamtego czasu zwiększył się o bardzo ważne pozycje książkowe, artykuły naukowe i wiele innych tekstów. W sumie obejmuje aktualnie ponad 2 850 publikacji. Wielu z nas śledzi je na bieżąco. Wszystkie wpisują się w ogólnopolski nurt katolickiej myśli biblijno-teologicznej i kultury chrześcijańskiej. Dla przykładu wystarczy wymienić choćby książkę *Między Synagogą a Kościołem. Dzieje św. Pawła* (2015, 2017) oraz trzytomowy wywiad-rzekę: *Bóg, Biblia, Mesjasz* (2007; piąte wydanie w 2016), *Kościół, Żydzi, Polska* (2009; ósme wydanie w 2018) oraz *Prawda, Chrystus, judaizm* (2018).

Mając zaszczyt przedstawić kandydaturę ks. prof. Waldemara Chrostowskiego do zaszczytnego tytułu członka honorowego Stowarzyszenia Biblistów Polskich, pragnę z tego wielkiego skarbcza myśli biblijno-teologicznej i eklezjalnej wydobyć te kierunki, które są nowatorskie – i to nie tylko w kontekście polskim, lecz i Kościoła powszechnego.

Po pierwsze, Ksiądz Profesor specjalizuje się w zakresie literatury prorockiej, przede wszystkim Księgi Ezechiela oraz ksiąg tzw. proroków mniejszych, a także żydowskiej literatury z przełomu czasów Starego i Nowego Testamentu. Autorska hipoteza – przeczuwana w rozprawie doktorskiej, a przedłożona w rozprawie habilitacyjnej i książce „profesorskiej” oraz innych publikacjach – o istnieniu i wielkim wkładzie asyryjskiej diaspory Izraelitów, która zaistniała pod koniec VIII w. przed Chr. i z początkiem VI w. przed Chr. została wchłonięta przez przybyszów z Jerozolimy i Judy deportowanych przez Babilończyków, zyskuje coraz więcej zwolenników. Trzeba przyznać że wiele tekstów Pięcioksięgu i innych ksiąg Starego Testamentu najlepiej rozumie się wtedy, gdy czyta się je w kontekście aktywności religijno-literackiej tak ukształtowanej środowiskowo i historycznie diaspory.

Drugi bardzo ważny obszar badawczy Księdza Profesora dotyczy Septuaginty, czyli Biblii Greckiej, oraz jej roli w ostatnich wiekach biblijnego Izraela, w potem w Nowym Testamencie i Kościele apostołskim. Przychyla się on do koncepcji natchnienia Septuaginty, podnoszonej od czasu do czasu i wymagającej głębszej niż dotąd refleksji nad problematyką kanonu Pisma Świętego i charyzmatem natchnienia biblijnego. Zainteresowaniu Septuagintą towarzyszyło zgłębianie piśmiennictwa targumicznego, które znalazło wyraz w jego publikacjach z przełomu lat 80. i 90. ubiegłego wieku.

² Taż (red.), *Ksiądz Profesor Waldemar Chrostowski. Laureat Nagrody Ratzingera (2014)*, Stowarzyszenie Biblistów Polskich, Warszawa 2014.

Trzeci, niezwykle bogaty kierunek jego badań, to narodziny Kościoła w łonie biblijnego Izraela jako religii radykalnie nowej za sprawą Jezusa Chrystusa – Mesjasza i Syna Bożego. Z wdzięcznością – jako bibliści i wykładowcy Pisma Świętego – przyjęliśmy książkę *Między Synagogą a Kościołem. Dzieje św. Pawła*, poświęconą św. Pawłowi i jego wkładowi w pierwsze dziesięciolecie życia i działalności misyjnej Kościoła apostołskiego. W bogatą i wielowątkową historię Apostoła Narodów Książd Profesor wprowadza czytelników jak wytrawny przewodnik, doskonale ukazujący, jaką rolę odgrywają tak istotne czynniki, jak semicka kultura Żydów palestyńskich oraz w diasporze, kultura grecka z jej mitami i filozofią, kultura rzymska z jej polityką, prawem i zdobyczami militarnymi, a także geografia i topografia Palestyny, Egiptu, Syrii, Azji Mniejszej, Macedonii, Grecji, italskiej części Imperium Rzymskiego oraz życie wielkich starożytnych miast i portów. Przywołując zwyczaje, prawa i postawy ludzi czasów św. Pawła, prezentuje jego działalność jako wielki proces, w którym czytelnik śledzić może ukryty plan mądrości oraz mocy Boga i Jezusa Chrystusa. Książka, nagrodzona Feniksem w 2016 r. przez wydawców katolickich, wprowadza czytelnika w historię narodzin chrześcijaństwa jako religii nowej względem religii biblijnego Izraela. Właśnie św. Paweł doskonale poznał i zrozumiał, na czym polega radykalna nowość, którą swoim nauczaniem, życiem, a nade wszystko własną osobą wprowadził w dzieje zbawienia ukrzyżowany i zmartwychwstały Mesjasz – Pan, Syn Boga żywego. Jak napisał autor nagrodzonej książki: „Nikt tak dobitnie i wyraźnie jak Paweł nie ukazał nowości i oryginalności chrześcijaństwa względem judaizmu biblijnego oraz różnicy między chrześcijaństwem a judaizmem, który niedługo później okrzepł jako judaizm rabiniczny. Nikt również tak dobitnie i wyraźnie jak on nie dowiódł, że chrześcijaństwo nie jest jedną z odmian judaizmu ani jedną z dróg usprawiedliwienia umożliwionych przez judaizm, lecz – przez przyjęcie Jezusa Chrystusa i wspólnotę z Nim – drogą, na którą powinni wkroczyć nie tylko poganie, ale także wyznawcy judaizmu”³.

Mogę dodać, że w znanej mi literaturze biblijnej nikt dotychczas tak dobitnie i wyraźnie jak ks. prof. Waldemar Chrostowski nie przybliżył tego Pawłowego obrazu chrześcijaństwa, jego nowości i oryginalności. Stopniowo, przez niemal trzydzieści lat, przybliżał go w swoich licznych wystąpieniach, a ta publikacja, wraz z trzecim tomem książki będącej wywiadem-rzeką (*Prawda, Chrystus*,

³ W. Chrostowski, *Między Synagogą a Kościołem. Dzieje św. Pawła*, Apostolicum-Wydawnictwo M, Ząbki-Kraków 2015, s. 489.

judaizm, 2018), stanowi zwieńczenie i ukoronowanie wyteżonej wieloletniej pracy biblisty i sługi Ewangelii. Na drodze polegającej na łączeniu poznawanej prawdy z jej głoszeniem napotkał niemało przeciwności i doświadczył wielu niesprawiedliwości. Jako Stowarzyszenie Biblistów Polskich – środowisko najbliższe sercu i myśli Księdza Profesora – z prawdziwym uznaniem przyjmujemy słowa, które zamieścił w przedmowie do książki o św. Pawle: „Od kilkunastu lat coraz lepiej rozumiem wszystko, co przeszedł Paweł, gdy stał się gorliwym wyznawcą Jezusa Chrystusa i głosicielem Ewangelii: dyskusje, polemiki, napięcia, konflikty, lekceważenie, odmowę, sprzeciwy, intrygi, zasadzki, fałszywe oskarżenia, donosy i wszystko inne, prowadzące do pojmania i uwięzienia go w Jerozolimie, do odbywanych nad nim sądów, a wreszcie do przewiezienia do Rzymu i śmierci męczeńskiej”⁴. Ale dodaje także coś bodaj najważniejszego: „Kiedy kończyłem pracę nad tą książką, zostałem uhonorowany, jako pierwszy Polak, prestiżową Nagrodą Ratzingera. Przyjmując ją 22 listopada 2014 roku w Sali Konsystorialnej watykańskiego Pałacu Apostolskiego, myślałem, że życie i praca naukowo-dydaktyczna, a także wieloletnie zaangażowanie w kontakty katolicko-żydowskie, przysparzające niemało trudności i – nie waham się tego wyznać – cierpienia, zatoczyły wielkie koło. Święty Paweł stał się mi jeszcze bliższy, a wraz z nim papież Benedykt XVI”⁵.

Trzeba nam wiedzieć, że na kilkadziesiąt godzin przed uroczystością wręczenia nagrody w Watykanie przypuszczono atak – z Polski. „W ramach zakulisowej akcji przygotowano ekspertyzę, która, zlecona przez mocodawców, miała być decydującym ciosem. Intrygę przygotowali ludzie, których znałem. To, że się nie udało, zawdzięczam uczciwym i sprawiedliwym przyjaciołom w Rzymie”⁶. A gdy już po uroczystości dowiedział się o tych zakusach, zrozumiał coś bardzo ważnego, bodaj najważniejszego dla każdego autentycznego biblisty-teologa. W wywiadzie-rzece wyznaje: „Po skończonej uroczystości późnym wieczorem wróciłem do watykańskiego Domu św. Marty. Nie było w nim dla mnie lepszego miejsca niż kaplica. Mocniej niż kiedykolwiek zrozumiałem, że dialog to nie tylko rozmowa między ludźmi, lecz również, a nawet przede wszystkim, rozmowa z Bogiem. Długi wieczór w papieskiej kaplicy zwieńczył całe wieloletnie zaangażowanie. W moim życiu niemal zawsze było tak, że gdy powinienem

⁴ *Tamże*, s. 17.

⁵ *Tamże*, s. 18.

⁶ *Prawda, Chrystus, judaizm. Z księdzem profesorem Waldemarem Chrostowskim rozmawiają: Grzegorz Górny i Rafał Tichy*, Fronda, Warszawa 2018, s. 150.

się cieszyć, musiało być coś, co dotkliwie sprowadzało na ziemię. Nie inaczej było i tym razem”.⁷

2. Pionier dialogu z judaizmem w Polsce – twórca „polskiej szkoły dialogu”

Sobór Watykański II, ogłaszając w 1965 r. deklarację *Nostra aetate*, wezwał Kościół do dialogu z judaizmem i Żydami. Ale w Polsce dialog katolicko-żydowski w pierwszych dwóch dziesięcioleciach po Soborze nie istniał, ponieważ Polacy byli zajęci obroną wiary chrześcijańskiej w świecie komunistycznego ateizmu, a słowo „Żyd” kojarzyło się tak, jak zaraz po wojnie, czyli z komunizmem. Jednak w 1986 r. bp Henryk Muszyński zainicjował powołanie Podkomisji Episkopatu Polski ds. Dialogu u Judaizmem i wkrótce zaproponował ks. dr. Waldemarowi Chrostowskiemu udział w jej pracach. Niezwykle ważną przyczyną tego zaangażowania było nauczanie i działalność Jana Pawła II. W 1979 r. papież z Polski nazwał niemiecki obóz zagłady w Brzezince „Golgotą naszych czasów”, a jesienią 1980 r. w Moguncji powiedział: „Kto spotyka Jezusa Chrystusa, spotyka judaizm”. 13 kwietnia 1986 r., przemawiając w synagodze rzymskiej, podkreślił, że stosunek chrześcijan do religii Żydów jest absolutnie specyficzny, bo „wglębiając się we własną tajemnicę” Kościół odkrywa swoją szczególną „więź” z judaizmem. I dodał, zwracając do Żydów: „Jesteście naszymi umiłowanymi braćmi”. Słowa te wywarły wielkie wrażenie na młodym, warszawskim bibliście: „Poruszało i zastanawiało mnie to, że papież nazwał ich umiłowanymi braćmi. Nigdy wcześniej nikt w Kościele tak nie mówił!”⁸.

Zajmując się księgami Starego Testamentu i judaizmem biblijnym, młody biblista ks. dr. Waldemar Chrostowski wniósł wielki wkład w dialog katolicko- i polsko-żydowski. Najpierw przez konkretne, pionierskie inicjatywy, które podejmował w swoim środowisku akademickim, a z biegiem czasu także w Kościele w Polsce. Obszernie opowiedział o niej w trylogii – trzech książkach będących zapisem jego rozmów z Grzegorzem Górnym i Rafałem Tichym.

Do najważniejszych inicjatyw ks. prof. W. Chrostowskiego na płaszczyźnie relacji katolicko-żydowskich, inspirowanych duchem Soboru Watykańskie-

⁷ *Tamże*, s. 149.

⁸ *Kościół, Żydzi, Polska. Z księdzem profesorem Waldemarem Chrostowskim rozmawiają: Grzegorz Górny i Rafał Tichy*, Fronda, Warszawa 2009, s. 38-39.

go II oraz nauczaniem św. Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka, należy zaliczyć:

– jesienią 1988 r., jako adiunkt na Wydziale Teologicznym Akademii Teologii Katolickiej, zorganizował wykłady na temat „Dzieje i natura judaizmu”, w których wzięło udział ponad 50 osób. Była to inicjatywa pionierska, wymagająca nie tylko dużej wiedzy, ale także mądrości i odwagi. Okazała się ważnym impulsem do rozpoczęcia w polskich ośrodkach akademickich refleksji nad judaizmem;

– uwieńczony sukcesem starania o utworzenie Polskiej Rady Chrześcijan i Żydów, której od samego początku był współprzewodniczącym wraz ze Stanisławem Krajewskim, reprezentującym stronę żydowską;

– organizowanie i promowanie w Polsce nauczania amerykańskiego rabina Byrona L. Sherwina oraz przetłumaczenie i wydanie go w książce *Duchowe dziedzictwo Żydów polskich* (1995), która zapoczątkowała cenną serię wydawniczą „Kościół a Żydzi i Judaizm”;

– utworzenie w 1994 r. Zakładu Dialogu Katolicko-Judaistycznego na Wydziale Teologii ATK/UKSW, którym kieruje do dnia dzisiejszego. Zakład ten opracował m.in. unikatową trzypięciową Bibliografię dialogu chrześcijańsko-żydowskiego za lata 1945-2006, w której wyszczególnia się 7 743 pozycje bibliograficznych;

– jako członek Komisji, a następnie Komitetu Episkopatu ds. Dialogu z Judaizmem, działającego w latach 1996-2006 pod kierunkiem bp. Stanisława Gądeckiego – wraz z innymi osobami – finalizował zaistnienie inicjatywy nazwanej „Dniem Judaizmu w Kościele katolickim w Polsce”. W ramach pracy w tym Komitecie przygotowywał materiały liturgiczne (formularze mszalne), objaśnienia teologiczne, propozycje homilii i modlitwy wiernych, które były dołączane jako wkładka do biuletynu wydawanego z okazji dorocznego Tygodnia Ekumenicznej Modlitwy o Jedność Chrześcijan i rozsyłane do wszystkich parafii w Polsce;

– wydanie *Żydowskiego komentarza do Nowego Testamentu*, autorstwa Dawida Sterna, w ramach redagowanej przez ks. prof. W. Chrostowskiego „Prymasowskiej Serii Biblijnej”.

3. Promotor katolickiej teologii judaizmu

W swej aktywności dydaktycznej, a nade wszystko w publikacjach naukowych, ks. prof. W. Chrostowski przekonuje czytelnika – wolnego od uprzedzeń zwią-

zanych z polityczną poprawnością w dziedzinie dialogu międzyreligijnego – swoimi kompetencjami, szczegółową wiedzą, precyzją myślenia i prostotą w prowadzeniu dyskursu. Nawet w kwestiach złożonych, diskutowanych w różnych środowiskach i tradycjach religijnych, potrafi jasno określić, na czym polegają różnice, co jest wspólne, a co może być przestrzenią dalszych, wspólnych poszukiwań.

Zasadniczą prawdą, stopniowo odkrywaną, rzetelnie poznawaną i przez lata zgłębianą przez ks. prof. W. Chrostowskiego, jest stwierdzenie: judaizm biblijny (religia Biblii Hebrajskiej i Starego Testamentu) w istotny sposób różni się od judaizmu rabinicznego. W opisywaniu tej różnicy wychodzi od nauczania św. Pawła, autora Listu do Hebrajczyków i św. Jana ewangelisty. Autorzy ci bowiem byli bezpośrednimi świadkami przechodzenia od judaizmu biblijnego do judaizmu rabinicznego, w którym świątynię jerozolimską zastąpiły synagogi, kapłanów – rabini, a składanie ofiar zostało zastąpione studiowaniem Tory. Książka Profesora W. Chrostowski z prawdziwym zapaśm przedstawia dawny i współczesny judaizm rabiniczny, obficie czerpiąc z jego pism (*Miszna*, *Tosefta*, *Talmud Palestyński* i *Talmud Babiloński* oraz inne pisma i dzieła rabinów), a także z rabinicznej tradycji ustnej⁹. Przywołując konkretne teksty i odniesienia źródłowe, obnaża ignorancję w tych sprawach przedstawicieli tzw. Kościoła otwartego (np. abp. J. Życińskiego), poruszających się na poziomie własnych wyobrażeń o judaizmie rabinicznym oraz kierujących się emocjami i insynuacjami wobec promotora autentycznego religijnego i teologicznego dialogu chrześcijańsko-żydowskiego. Natomiast główne tezy publicystyki takich „znawców” judaizmu rabinicznego i katolickiej teologii jak ks. Stanisław Musiał SJ, Janusz Salamon SJ, Szymon Hołownia, Katarzyna Wiśniewska czy Marek Zając dosadnie określa jako „wciskanie kitu”¹⁰.

Prowadzona przez ks. prof. Waldemara Chrostowskiego na przestrzeni blisko 30. lat rzeczowa biblijno-historyczna polemika z poglądami i przeinaczeniami przedstawicieli tzw. Kościoła otwartego oraz z grupą dziennikarzy mediów świeckich, a także niektórych katolickich (polskich i zagranicznych), owocuje przywoływaniem merytorycznych z naukowego punktu widzenia argumentów oraz jasnymi konkluzjami, w których precyzyjnie pokazuje, co łączy, a co odróżnia judaizm rabiniczny od chrześcijaństwa. Te wnikliwe polemiki układają się w organiczną całość, niczym kolejne rozdziały książki, która może być do-

⁹ Zob. *Prawda, Chrystus, judaizm*, s. 107-110.

¹⁰ *Tamże*, s. 105nn.

skonałym podręcznikiem do autentycznego dialogu katolicko-judaistycznego. Przytaczane argumenty czerpie z osobistej, wnikliwej analizy bogatego materiału źródłowego, na który składa się Biblia Hebrajska, Septuaginta, Nowy Testament, pisma tworzące kanon judaizmu rabinicznego, a także Tradycja chrześcijańska utrwalona w pismach Ojców Kościoła i liturgii, dokumenty Magisterium Kościoła, nauczanie papieży, zwłaszcza Jana Pawła II i Benedykta XVI, oraz najnowsze deklaracje (żydowskie i watykańskie) gremiów zajmujących się dialogiem. Prezentowane w nich problemy i rozwiązania przybliży jak doskonały znawca, który potrafi wyłowić najważniejsze myśli i wnikliwie je analizować, śledzić rozwój rozumienia tajemnicy Bożego działania w Izraelu i w Kościele, wskazywać dalsze kierunki teologicznego i praktycznego myślenia nad dialogiem we współczesnym judaizmie i Kościele.

4. Mistrz myślenia biblijno-teologicznego w analizie zjawisk współczesności

Na szczególną wdzięczność zasługują krytyczne uwagi dotyczące tzw. teologii czy religii po Holokauście. Nie pomniejszając tragedii Zagłady, Ksiądz Profesor przekonująco ukazuje, jak w wielu publikacjach nawiązania do niej stały się swego rodzaju „religią dla ateistów”. Wyznają ją osoby radykalnie negujące istnienie Boga, a za punkt wyjścia etyki, kultury czy działalności publicznej biorą własne przekonania i oceny. Ateista, wierzący jedynie we własne racje, kreuje niczym starożytni bałwochwálcy własną, idolatryczną religię.

Ksiądz Profesor wykazał w swoich publikacjach, w jak dużym stopniu judaizm rabiniczny oparty jest na nauczaniu rabinów zawartym w Misznie i Tosefcie oraz w Talmudzie palestyńskim i babilońskim i późniejszych pismach rabinów traktowanych jako autorytety. Idąc za polemistami chrześcijańskimi z II i III w., mówi o „rabinizacji Biblii”, czyli podporządkowaniu Tory, Proroków i Pism zasadom oraz celom określonym przez rabinów. Rabini „nie tylko wyszli poza Biblię, ale zaczęli się obchodzić bez niej”, w wyniku czego „rabinizacja Biblii” szła w parze z „sakralizacją rabinizmu”. „Rabini kierowali się doraźnymi potrzebami swoich współwyznawców i odpowiadali na nie, doprowadzając do stawiania własnego autorytetu ponad autorytet Biblii”¹¹. Nie omieszkał też

¹¹ *Tamże.*

odnotować odwrotnego procesu, który okazał się konieczny, a mianowicie „ubiblijnienia judaizmu” – czego owocem są midrasze, podkreślając stosowaną w nich i bardzo ważną dla judaizmu regułę hermeneutyczną: teksty Biblii Hebrajskiej są inspirujące dla Żydów, ale tylko na tyle, na ile są czytane przez pryzmat komentarzy rabinów, szeroko w nich prezentowanych. Zatem w procesie interpretacji Biblii Hebrajskiej ostatecznie decydujący jest głos i autorytet rabinów, którzy odpowiednio do sytuacji ukierunkowują żydowską wykładnię Tory, Proroków i Pism.

Na kanwie analiz dotyczących narodzin i rozwoju judaizmu rabinicznego ks. prof. Chrostowski w przekonujący sposób przechodzi od stawiania wyżej autorytetu rabinów niż autorytetu Biblii do analogicznego zjawiska w Kościele, za które uważa postulat „nawrócenia duszpasterskiego”. „Gdy jest on opacznie rozumiany, oznacza preferowanie horyzontalnego wymiaru chrześcijaństwa i przenoszenie do duszpasterstwa świeckich modeli odwzorowujących aktualne życie społeczne, kulturalne i polityczne, a wśród nich niechrześcijańskie wzorce moralne. Biblia staje się wtedy niepotrzebna, a nawet zawadza, ponieważ idzie pod prąd tego, co jest narzucane jako modne i politycznie poprawne”.¹²

Innym przykładem aktualizacji może być zestawienie reakcji Ateńczyków na kerygmat Pawła o cielesnym zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa z niewiarą naszych czasów: „Reakcja ateńskich słuchaczy obnaża osobliwy paradoks: ludzie wychowani w kulturze hellenistycznej, tak ceniącej człowieka i pełnej podziwu dla ludzkiego ciała, nie są w stanie przyjąć prawdy o cielesnym zmartwychwstaniu. Można w tym upatrywać zapowiedź i znak dotkliwej bolączki naszych czasów”¹³.

Nie brak też Księdzu Profesorowi umiejętności takiej aktualizacji tekstów Pisma Świętego, która odsłania całą ostrość i przenikliwość słowa Bożego. Gdy komentuje opór i sprzeciw Żydów wobec Pawła, Sylasa i wspólnoty chrześcijańskiej w Tesalonice, przytacza słowa św. Łukasza: „Wtedy zawistni Żydzi, dobrali sobie z agory jakieś szumowiny, a wywołując zbiegowisko, podburzyli miasto, naszli dom Jazona i szukali ich, aby stawić przed sądem. Nie znaleźli ich jednak (Dz 17,5-6)”¹⁴.

¹² *Tamże*, s. 188.

¹³ *Tamże*, s. 361.

¹⁴ *Tamże*, s. 357.

5. Teolog i promotor dialogu międzyreligijnego opartego na prawdzie

Ksiądz prof. Chrostowski upomina się o prowadzenie dialogu katolicko-judaistycznego na najbardziej podstawowym poziomie, a mianowicie na gruncie teologii. Wskazuje na konieczność poprawnie prezentowanej teologii judaizmu rabinicznego z jednej strony, a z drugiej – teologii chrześcijańskiej. Nie poprzestaje jednak na samych apelach. W wielu publikacjach przywołuje prawdy teologiczne, które są zazwyczaj przemilczane przez zwolenników dialogu na poziomie kultury czy wręcz politycznej poprawności. Przestrzega przed tak zubożonym dialogiem, który nieuchronnie jest wypaczony przez „wciskanie kitu” (zwłaszcza szerokim rzeszom wyznawców Chrystusa przez reprezentantów tzw. Kościoła otwartego), wykazując jego jałowość, a ostatecznie bezużyteczność. Koryguje i niestrudzenie prostuje błędne tezy dialogu kulturowego, przywołując prawdy judaizmu i chrześcijaństwa wypływające ze źródeł obu religii, bogatej tradycji Tory ustnej (Miszna i Talmud), z Tradycji Ojców Kościoła, nauczania Magisterium, a także bogatego doświadczenia historycznego Żydów i judaizmu oraz Kościoła i chrześcijaństwa.

Możemy być wdzięczni za wnikliwe i kompetentne przedstawienie ważnych prawd teologicznych, które są wyrażone w oświadczeniu ortodoksyjnych rabinów z 3 grudnia 2015 r. i watykańskiej Komisji do spraw Relacji Religijnych z Judaizmem z 10 grudnia tego samego roku – obydwa dokumenty ogłoszono w celu uczczenia 50. rocznicy soborowej deklaracji *Nostra aetate*. Merytoryczna analiza ich treści, odkrywanie tego, co wspólne i co różne – to świadectwo myślenia teologa wolnego od ideologii, autentycznego zwolennika dialogu, rozumianego jako dążenie i docieranie do prawdy (a nie, jak w filozofowaniu „po góralsku”, jako pozyskiwanie przyjaciół. Napisał: „Wydaje się, że omijając trudne problemy teologiczne, unikamy napięć, ale w gruncie rzeczy tylko je zagłuszamy i wcześniej czy później odżyją z nową, jeszcze większą siłą”¹⁵.

W dialogu z judaizmem (i innymi religiami) należy nie tylko aplikować rozwijającą się katolicką teologię judaizmu opartą na Biblii, ale mieć pełną świadomość wielkości własnej wiary i teologii chrześcijańskiej. Profesor jak prawdziwy myśliciel odważnie stwierdza: „Dialog schodzi na manowce, gdy pojawiają się sugestie, że prawda chrześcijańska nie przewyższa prawdy judaizmu, że obie są równoległe i mają taką samą wartość, a wyznawanie jednej

¹⁵ *Tamże*, s. 218.

lub drugiej religii to sprawa urodzenia, wychowania i kultury albo osobistego wyboru, który nie musi być uzasadniany na zewnątrz¹⁶. Konkludując analizę obydwu dokumentów, dochodzi do bardzo ważnego wniosku: „Obydwa dokumenty wzywają, aby mimo nieredukowalnych różnic budować mosty porozumienia, przede wszystkim wyzbywając się obustronnej niechęci i wrogości”.¹⁷ Osadzenie dialogu katolicko-judaistycznego na fundamencie prawdy teologicznej to bodaj największa zasługa ks. prof. Waldemara Chrostowskiego na polu wyznaczonym przez Sobór Watykański II w deklaracji *Nostra aetate*.

Równie ważna jest analiza współczesnych wyzwań stojących przed dialogiem na tle historii wyłaniania się w łonie biblijnego Izraela obydwu religii: chrześcijaństwa wyznającego w Jezusie z Nazaretu Mesjasza i Syna Bożego oraz judaizmu coraz mocniej przeciwstawiającego się tej wierze nie tylko w licznych polemikach, ale także przez prześladowania: najpierw Jezusa, a następnie Szczepana, Pawła, Jakuba, Piotra i innych. Ukazaniu tej niezwykle bogatej, złożonej, a zarazem fascynującej historii poświęcił Ksiądz Profesor książkę *Między Kościołem a Synagogą*. Przez analizę świadectwa Dziejów Apostolskich i Listów św. Pawła wydobywa na światło dzienne rolę apostoła, który – zanim stał się głosicielem Ewangelii poganom – przebył drogę od judaizmu zwalczającego przemocą wyznawców Jezusa Chrystusa do chrześcijaństwa wyznającego w Jezusie Mesjasza i Syna Bożego – Zbawiciela Żydów i pogan. Zarówno w książce poświęconej osobie św. Pawła, jego przemianie, dojrzewaniu w wierze i apostołstwie, jak i dialogu z dziennikarzami i publicystami potrafi przekonująco aktualizować przeżycia i sposób myślenia nie tylko Szawła, który stał się sługą Jezusa-Pana, ale także wyznawców judaizmu i chrześcijan. Przez taką aktualizację osiąga dwa ważne cele:

- ukierunkowuje współcześnie prowadzony dialog na poznawanie najgłębszej, historio-zbawczej prawdy o jednej i drugiej religii;
- wpisuje dialog w nurt historii zbawienia, która przecież nie przestaje się dziać również dzisiaj.

Publikacje ks. prof. Chrostowskiego są bezcennym wkładem w wypracowywaniu poprawnej katolickiej teologii judaizmu, a to dlatego że nawiązuje w nich do „mocy i mądrości wiary wyrażonej w życiu, działalności i pismach św. Pawła”.¹⁸

¹⁶ *Tamże*, s. 267.

¹⁷ *Tamże*, s. 278.

¹⁸ *Tamże*, s. 386.

6. Pierwszy przewodniczący Stowarzyszenia Biblistów Polskich jako wspólnoty Ducha Prawdy i Parakleta

Od 1987 r. ks. prof. Waldemar Chrostowski regularnie uczestniczył w dorocznych Sympozjach Biblistów Polskich. Na tym ogólnopolskim forum dał się szybko poznać – przez wygłaszane referaty i wypowiedzi w dyskusjach naukowych – jako specjalista nie tylko w zakresie egzegezy Starego Testamentu i historii biblijnego Izraela, ale także jako autentyczny uczestnik trudnego dialogu katolicko- i polsko-żydowskiego. Zdobywał zaufanie starszych i młodszych biblistów jako teolog dysponujący ogromną wiedzą z zakresu biblistyki i umiejętnością myślenia biblijnego oraz talentem krasomówczym. Dzięki tym zaletom wносił twórczy wkład zarówno w debaty naukowe jak i budowanie więzi współpracy i szczerego, braterskiego dialogu w środowisku biblistów polskich.

Już w 1998 r. został wybrany wiceprzewodniczącym ówczesnej Sekcji Biblistów Polskich, a w 2003 r. jej przewodniczącym. Zwołał inauguracyjne posiedzenie Stowarzyszenia Biblistów Polskich, którego status był zatwierdzony od grudnia 2000 r. przez Konferencję Episkopatu Polski. We wrześniu 2004 r. Walne Zebranie SBP potwierdziło jego wybór na przewodniczącego. Zorganizował od podstaw strukturę naszego stowarzyszenia i w 2004 r. zapoczątkował wydawanie rocznika „Zeszyty Naukowe SBP”. W 2008 r. został ponownie wybrany na stanowisko przewodniczącego – na drugą kadencję, której termin upłynął we wrześniu 2013 r. Na uznanie całego naszego środowiska zasługuje fakt, że w kolejnych latach aż do dziś pierwszy przewodniczący uczestniczy we wszystkich sympozjach, wspierając nas dobrą radą wybitnego biblisty oraz swoim autorytetem naukowo-eklezyjnym i medialnym.

7. Animator biblistyki polskiej i protektor polskich biblistów

Nasze uznanie i wdzięczność dla Księdza Profesora nie byłyby pełne bez przywołania jego roli w dynamicznym rozwoju badań biblijnych w Polsce i promocji młodszych i starszych biblistów. Jako naukowiec i wykładowca akademicki budził od początku zaufanie studentów, którzy pod jego kierunkiem chętnie pisali prace magisterskie i rozprawy doktorskie. Wypromował 97 magistrów i 18 doktorów. Wziął udział jako recenzent w 32 przewodach habilitacyjnych, 4 postępowaniach o mianowanie na stanowisko profesora nadzwyczajnego i 17 przewodach o nadanie tytułu profesora, 3 razy uczestniczył w postępowaniach na

stanowisko profesora zwyczajnego i 2 w sprawie nadania tytułu honoris causa. Napisał recenzje nostryfikacyjne wielu doktoratów z biblistyki.

Trudno byłoby znaleźć w naszym środowisku biblistę, który na wcześniejszym czy późniejszym etapie swego rozwoju naukowego nie zetknąłby się z rzeczową radą Księdza Profesora, braterską czy ojcowską wręcz zachętą, merytoryczną oceną, a nawet uznaniem dla przedłożonych mu do recenzji rezultatów badań. Jak biblijny mędrzec, z prawdziwym kunsztem potrafił w pisanych starannie recenzjach wykazywać mało przekonujące argumenty, luki w bibliografii (najczęściej polskojęzycznej), dwuznaczne sformułowania, ale jednocześnie umiał odkrywać oryginalne tezy, wskazywać dalsze kierunki badań, stawiać kolejne pytania badawcze. Sam myśląc biblijnie, uczył myśleć nas – swoich uczniów czy początkujących biblistów.

Wiele trudu Książd Profesor wkłada do dziś w założone i redagowane przez siebie serie naukowe. W serii „Rozprawy i Studia Biblijne” przybliży dorobek biblistów polskich, a w „Prymasowskiej Serii Biblijnej” klasyczne dzieła biblistyki światowej. Całozyciowy dorobek naukowy wielu biblistów polskich utrwalił w serii kilkunastu książek pamiątkowych, wydawanych przez Oficynę Wydawniczą „Vocatio”. Od 1990 r. pełni nieprzerwanie i z wielkim zaangażowaniem funkcję redaktora naczelnego kwartalnika teologów polskich „Collectanea Theologica”.

Książd prof. Waldemar Chrostowski wniósł też wielki wkład jako profesor tytułarny w kształtowanie ośrodka biblistyki akademickiej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W latach 2001-2010 pełnił funkcję kierownika Zakładu Egzegezy i Teologii Biblijnej na nowo utworzonym Wydziale Teologii.

Pragnę wyznać, że dla mnie fakt współpracy z Księdzem Profesorem przez dziesięć lat w roli jego zastępcy w Zarządzie SBP, a w ciągu ostatnich pięciu jako jego następcę, uznaję za wielki dar Opatrzności. Podobnie widzą to wszyscy członkowie poprzedniego i obecnego Zarządu SBP. Wiele nauczyliśmy się od niego – zarówno w zakresie organizacji naszego środowiska, jak i na polu logicznego i odważnego myślenia w służbie naukowej interpretacji Pisma Świętego w Kościele. Z radością odnotowujemy fakt, że również najważniejsze wyniki naszych badań biblijnych włącza on w uprawianą przez siebie teologię biblijną.

Mając przed oczami niezwykły dorobek Księdza Profesora w tak wielu dziedzinach, przywołany tu jedynie w wielkim skrócie, a także w duchu wdzięczności za ducha wspólnoty, w którym uformował i nadal kształtuje środowisko akademickiej biblistyki w Polsce, proszę Walne Zebranie Stowarzyszenia Biblistów Polskich o zatwierdzenie wniosku Zarządu o nadanie Księdzu Profe-

sorowi Waldemarowi Chrostowskiemu honorowego członkostwa. Wprawdzie nasz statut nie przewiduje różnych kategorii tego członkostwa, ale sądzę, że w naszych sercach i myślach będzie ono odnoszone do Księdza Profesora jako honorowego przewodniczącego SBP. Mam nadzieję, że Ksiądz Profesor zechce je przyjąć i dalej współtworzyć nasze stowarzyszenie jako wspólnotę Ducha Prawdy i Parakleta, środowisko poważnej debaty naukowej oraz podmiot zaangażowany w życie Kościoła i narodu.

Ks. prof. dr hab. Henryk Witczyk, SBP 2
Przewodniczący Stowarzyszenia Biblistów Polskich